

**ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՈՒԹՅՈՒՆ, ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ, ՄՇԱԿՈՒՅԹ,
ԼՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ**

ՍՈՖԻ ԹՈՐԳՈՍՅԱՆ

մանկ. գիտ. թեկն., ասիստենտ

ՌՈՒԶԱՆ ԶՈՒԼՖԱՅԱՆ

բան. գիտ. թեկն., ասիստենտ

ԱՆՈՒՂՂԱԿԻ ԽՆԴԻՐՆԵՐԻ ՈՒՍՈՒՅՈՒՄՆ

ԱՎԱԳ ԴՊՐՈՅՈՒՄ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱԿԱՆ ՄՈՏԵՅՄԱՄԲ

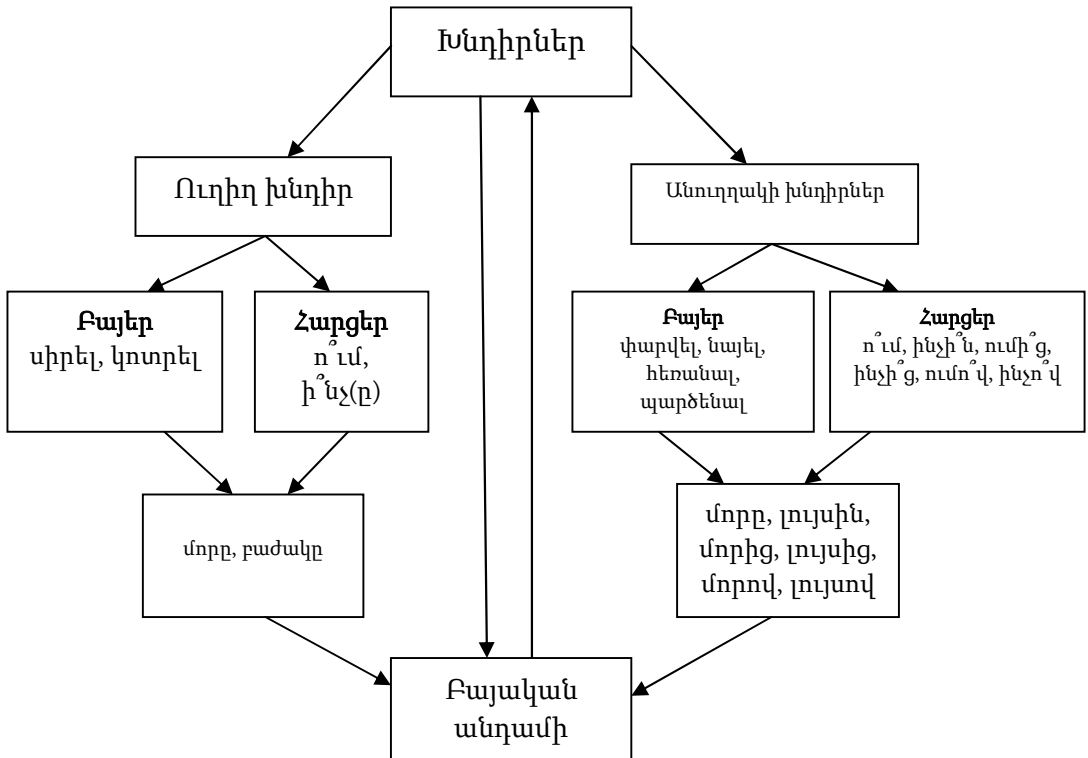
Բանալի բառեր. բայ, բայիմաստ, բայ-ստորոգյալ, ուղիղ խնդիր, անուղղակի խնդիր, ալգորիթմ, էստաֆետ, դասագիրք, բնագրային օրինակ, ծրագիր, մեթոդ, հակադրություն, շարահյուսական հոմանիշ, Վենի դիագրամ, բառ, բառաձև, բառակապակցություն, դերբայական դարձված, աղյուսակ, երկրորդական նախադասություն:

Ключевые слова: глагол, значение глагола, глагольное сказуемое, прямое дополнение, косвенное дополнение, алгоритм, эстафета, учебник, текстульный образец, проппамма, метод, противопоставление, синтаксические синонимы, диаграм Венна, слово, форма слово, словосочетание, деепричастный оборот, таблица, придаточное предложение.

Key Words: verb, verb meaning, predicate verb, direct object, indirect object, algorithm, relay language, textbook, original copy, program, method, contrast, syntax synonym, Venn diagram, word, word form, phrase, participial phrase, table, subordinate clause.

Դասը կառուցողական գործընթաց է, ուստի նրա փուլային զարգացումն ապահովելու, խնդիր լրացումների վերաբերյալ ունեցած գիտելիքները վերհիշելու, ակտիվացնելու նպատակով աշակերտներին կառուցել ենք տալիս *ուղղորդված պրիզմայի պարզունակ օրինակ*¹:

¹ Ուսուցման ժամանակակից մեթոդներ, հնարներ, վարժություններ, ԿԱԻ, Լոռու մասնաճյուղ, Վանաձոր, 2008, էջ 72:

Պրիզմայից ակնառու է դառնում առարկայանիշ բառի (խնդրի) կապը բային՝ գերադաս անդամին: Ըստ Հ. Հարությունյանի՝ <<...շարահյուսական կառույցի միջև առկա իմաստային հարաբերության (խորքային կառուցվածք) կառավարումն արտահայտվում է իբրև **խնդրառություն** (ուտել հաց, գրել նամակ, մոտենալ սեղանին, հեռանալ սեղանից, գրել գրիչով), **պարագառություն** (ապրել Երեվանում, գնալ տուն, ցրտից դողալ, կանգնել հատակին, ազատվել ըստ հրամանի...), ստորոգառություն (մարդ կոչել, ուսանող դառնալ)>>²:

² Հ. Հարությունյան , Կառավարումը ժամանակակից հայերենում, Ե., 1983, էջ 41:

Սովորողների համար մտածական գործողությունների դիրքորոշման կարևոր և կոդմնորոշիչ հայեցակետ է դառնում բայիմաստը, որպեսզի գլխավորը ուշադրությունից դուրս չմնա:

Խնդիրների մեխանիկական սերտումից խուսափելու նպատակով ճիշտ է ուղիղ և անուղղակի խնդիրների ուսուցումը հիմնավորապես կապել գործողության և եղելության հասկացության հետ: Ուսուցման առաջին քայլը տվյալ փուլում բայիմաստի դաշտի ներքին իմաստային խմբերի տարբերակումն է: <<Բայիմաստի վերհիշումը կարևոր է ճանաչողական առումով. սովորողները վերհիշում են բայ խոսքի մասը կազմող բառերի քերականական իմաստները (ֆիզիկական, մտավոր, հոգեկան գործողություններ, գործողության դրություն, վիճակ, գործողության ընթացք), բայ-բառույթների իմաստային առանձնահատկությունները, տարբերակում են գործողության և եղելության հասկացությունները>>³: Բայիմաստի կրկնությունը նպաստում է ոչ միայն սովորողների բառապաշարի հարստացմանը, այլև շարահյուսական կապակցություններ կառուցելու, խնդրառությամբ կամ կառավարմամբ արտահայտված նախադասության անդամները տարբերակելու, նաև խնդրառական կարգի սխալներից խուսափելու որոշակի հմտություններ է մշակում:

Ներգործող անուղղակի խնդիր

Այս և հաջորդ խնդիրների ուսուցումը գերազանցապես կառուցվում է մտածական գործողությունների փուլային հաջորդականությամբ:

Հիմնական դպրոցի նոր դասագրքում /էջ 107-108/ այս խնդրի ուսուցումն իրավացիորեն հաջորդում է ուղիղ խնդրի ուսուցմանը / նույնն է նաև ավագ դպրոցի դասագրքում/⁴. ներգործող անուղղակի խնդիրը քերականական հակադրություն է ստեղծում ուղիղ խնդրի հետ՝ առաջացնելով իմաստային փոխանակներ՝ քերականական տարբերակներ: Ուղիղ խնդրի և ներգործող անուղղակի խնդրի հակադրությունը իրացվում է նույն բայի ներգործական և կրավորական սեռերի հակադրության միջոցով. նախադասությունների փոփոխակներում՝ ներգործաձև և

³ Ս. Թորգոմյան, Բայի ուսուցումը հիմնական դպրոցում, Ուսումնամեթոդական ձեռնարկ, Ե., 2012, էջ 48:

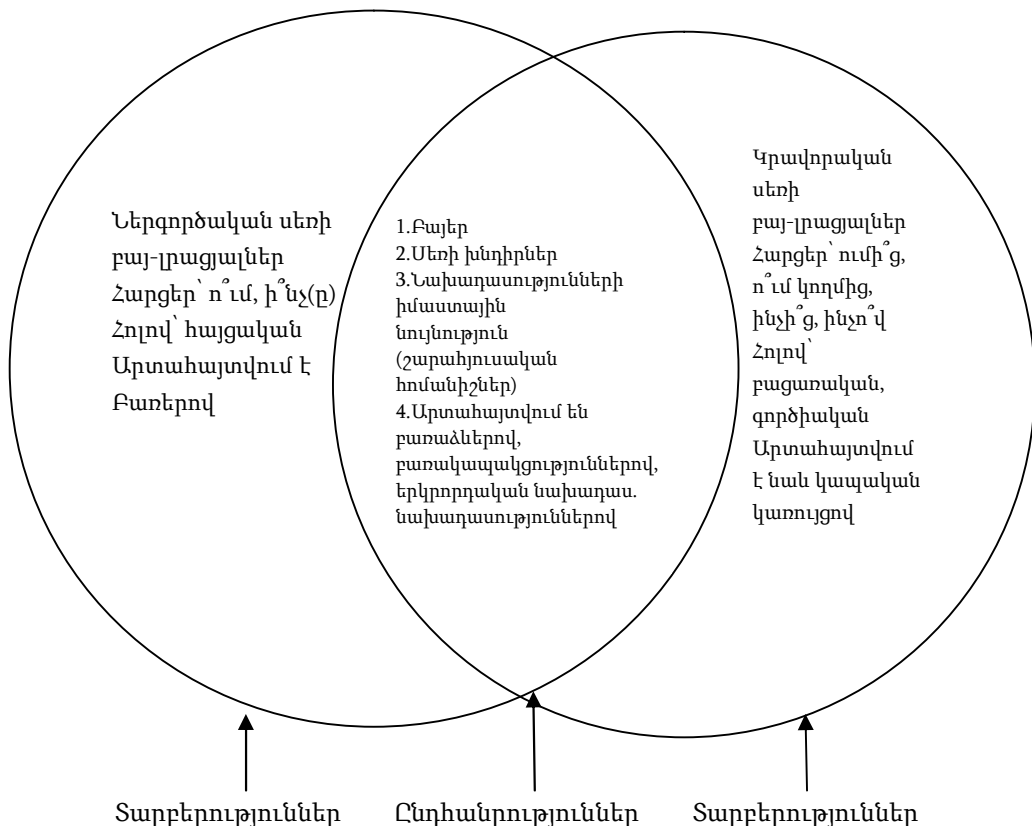
⁴ Մանրամասն տե՛ս Լ. Եզեկյան, Ա. Մարգարյան, Ռ. Մաքաչետոյան, Հայոց լեզու (Ընդհանուր և բնագիտական հոսքեր) դասագիրք 12-րդ դաս., Երևան, 2011, էջ 124:

կրավորաձև կառույցներում գործում են նույն ակտիվ գործողություն ցույց տվող բայերը՝ ձևավորելով **սեռի խնդիրներ**:

Ուղիղ խնդիր և ներգործող անուղղակի խնդիր լրացում ունեցող նախադասությունները շարահյուսական հոմանիշներ են՝ փոխակերպման տարբերակներ: Աշակերտները դիտարկում են բնագրային օրինակները, կազմում են դրանց ներգործաձև կառույցները և հանդիպադրումից ի հայտ եկած փոփոխությունների հիման վրա կազմում են Վեննի դիագրամ: Օրինակ՝ <<...Մի դժբախտ օր Շաքրոն անակնկալի եկավ. կիրճի մեջ շրջապատվեց թշնամու խմբերից>> /ԱԻ/: <<...Թրջված էի անձրևից և մրսում էի>> /ԱԻ/:

Ուղիղ խնդիր

Ներգործող անուղղակի խնդիր

Աշակերտների ուշադրությունը հրավիրում ենք այն հանգամանքի վրա, որ ներգործող անուղղակի խնդիրները կրավորական սեռի բայերի լրացումներն են և արտահայտվում են բացառական, սակավ դեպքերում էլ՝ գործիական հոլովաձևերով, կապական կառույցներով:

Ներգործող անուղղակի խնդիրն արտահայտվում է բացառական հոլովով, երբ կատարման ներգործությունն ուժեղ է, օրինակ՝ <<Ծաղիկները՝ մոտիկ ու հեռու, ռիթմիկ ծղրտում էին բարակ հովից>> /ԱԲ/:

Ներգործող անուղղակի խնդիրն արտահայտվում է գործիական հոլովաձևով, երբ կատարման ներգործությունը անմիջական չէ կամ թույլ է, օրինակ՝ <<Սենյակը ողողվել է արևի լույսով>>:

Ներգործող անուղղակի խնդիրն արտահայտվում է նաև սեռական հոլովաձև+կողմից, ձեռքով /ձեռքից/ կապական կառույցով, երբ կատարման ներգործությունն անձի կողմից է, օրինակ՝

<< Մեր ավագ ընկերը՝ Սուրբատը, հարգված էր քսան-քսանմեկ պատանի ընկերների կողմից>>

/ԱԲ/: <<Քանի ձեռքից եմ վառվել, Վառվել ու հուր եմ դառել...>> /ՀԹ/:

<<...Ներգործող անուղղակի խնդիրը սովորաբար արտահայտվում է կողմից կապական բառով...Բացասական երանգ ունի ձեռքով կապական բառի գործածությունը...>>⁵, օրինակ՝ <<Իմ որդին սպանվեց մեր կառավարության զինվորների ձեռքով մի բանվորական գործադուլի ժամանակ>> /ԱԲ/:

Ներգործող անուղղակի խնդրի բացառական հոլովաձևը երբեմն շփոթվում է պատճառի պարագայի, իսկ գործիական հոլովաձևը՝ միջոցի անուղղակի խնդրի հետ: Համապատասխան խնդիր և պարագա լրացումներն ուսումնասիրելիս այդ տարբերությունները դարձյալ կարելի է ներկայացնել տալ Վեննի դիագրամի միջոցով:

Ամփոփման համար աշակերտները գրատախտակին գծում են եռաթև աղյուսակ և յուրաքանչյուր թևում առանձնացնում ներգործող անուղղակի խնդրի արտահայտությունը /նախօրոք տրվում են համապատասխան օրինակներ/.

⁵ Գ. Զահուկյան, Ֆ. Խլիաթյան, Հայոց լեզու / դասագիրք հանրակրթական դպրոցի 9-10-րդ դասարանների համար /, Ե., 1997, էջ 98-99:

Բառաձև	Կապական կառույց	Երկրորդական նախադասություն

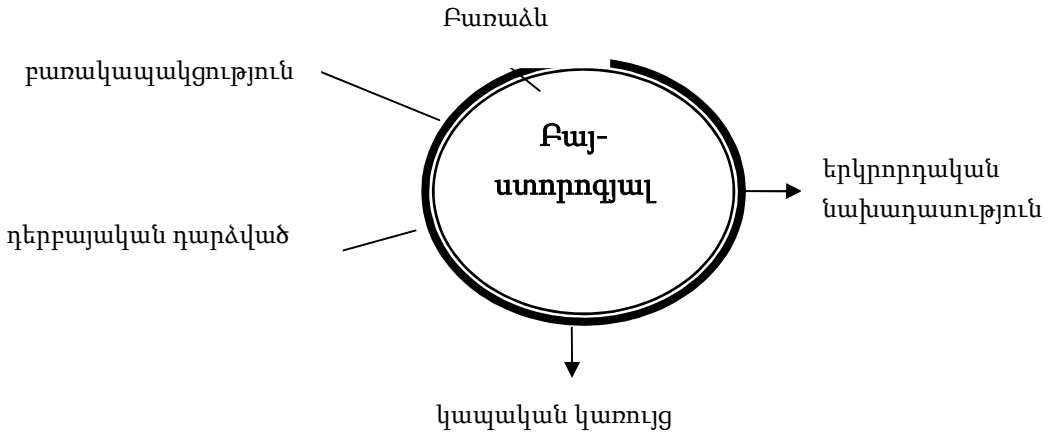
1. Հանգման անուղղակի խնդիր

Ինչպես ներգործող խնդիրների ուսուցման, այնպես էլ հանգման անուղղակի խնդրի ուսուցման դեպքում նրա արտահայտած իմաստն ընդգծելու նպատակով դարձյալ անդրադառնում ենք այն հիմնական բայերին, որոնք իմաստի պահանջով ստանում են հանգման անուղղակի խնդիր լրացումներ.

Բայ	Հարց		Արտահայտություն
	ո՞ւմ /ո՞ւմ վրա/	ինչի՞ն	
մոտենալ բախվել դիպչել ընդհարվել այցելել հանդիպել -----			

Դիտարկվող շարքի բայերը հիմնականում պասիվ գործողություն են արտահայտում և պահանջում են այնպիսի լրացումներ, որոնց հանգում է ենթակայի կատարած գործողությունը: Այս բայերի պահանջով հանգման իմաստը կարող է արտահայտվել բառաձևերով, բառակապակցություններով և երկրորդական նախադասություններով:

Գծապատկերի միջոցով սովորողները ներկայացնում են հանգման անուղղակի խնդիր լրացումների արտահայտությունները:

Աշակերտները վերհիշ անուղղակի խնդիրն արտահայտվում է գերազանցապես տրական հոլովով և ընտրված բնագրային օրինակները գրում են գրատախտակին:
 << Թե տիրես, մե՛ծ շահ, դու նրա սրտին, Հանգիստ կըտիրես և Թմուկ բերդին...>> /ՀԹ/

<<Ձեռքը մեկնեց մեծատուններին, և կոշտացած ափի վրա դրին անարգանքի թուրը>> /ԱԻ/:

Այնուհետև անդրադառնում են հանգման խնդրի հոլովական այլ արտահայտություններին՝ շեշտելով բայիմաստը. կան բայեր, որոնք, ըստ իմաստի, պահանջում են բացառական հոլովով հանգման անուղղակի խնդիր, ինչպես՝ <<կառչել>>, <<կաշել>>, օրինակ՝ <<...սա գետափի թփերից, խոտերից է կաշում>> /ՀԹ/:

Ոճական առումով հազվադեպ հանդիպում է հանգման անուղղակի խնդրի գործիական հոլովով արտահայտություն, ինչը բնորոշ է ժողովրդախոսակցական լեզվին, օրինակ՝ <<Երբեմն էլ այդ եկվոր արագիլները փորձում էին նստել բույնի մեջ՝ նրա կողքին, կտուցները քնքշորեն քսում էին նրա պարանոցով>> /ՀԹ/:

Հանգման անուղղակի խնդիր լրացման իմաստը և արտահայտությունները հստակ պատկերացնելու և յուրացումը ստուգելու նպատակով շահեկան է կիրառել Էստաֆետի մեթոդը՝ մասնակի փոփոխություններով: Դասարանը բաժանվում է 3-4 խմբի, խմբերը համարակալվում են, յուրաքանչյուր խմբին տրվում է մեկ ծրար, որի վրա գրված է հարցը, իսկ ներսում՝ բնագրային օրինակները: Աշխատանքը կատարվում է ոչ թե տեղում՝ խմբի ներսում, այլ՝ գրատախտակին:

1-ին խմբի օրինակներ՝

ա) <<Ես նայեցի նրան, նա նայեց ինձ, և մեր հայացքները գրկեցին իրար>> /ԱԻ/: ք) <<Մարին ուշադիր լսեց լուրաքանչյուրին, բայց երևի նրանցից ոչ մեկը չգրավեց նրա սիրտը>> /ԱԻ/:

Հարց - Որոշե՛ք հանգման անուղղակի խնդիրների արտահայտության առանձնահատկությունները /խոսքի մասը, հոլովը/:

2-րդ խմբի օրինակներ՝

ա) <<Սրտատրոփ անհանգստությամբ սպասում էին խաղաղ գիշերին>> /ՀԹ/: ք) <<Խորշումած ճակատը սեղմեց չոր ծնկներին, մաշված ձեռքերը հյուսեց մրրկածեժ գլխի վրա և սպապսեց դռան բացվելուն>> / ԱԻ/:

Հարց - Որոշե՛ք հանգման անուղղակի խնդիրների արտահայտությունը, բառակապակցության տեսակն ըստ գերադաս անդամի խոսքիմասային պատկանելության և ըստ կազմիչ անդամների շարահյուսական հարաբերության:

3-րդ խմբի օրինակներ՝

ա) <<Նայում է Բայրամ Ալին իբեն դավաճանածին, ու ծնկները ծալ են ընկնում >> / ԱԻ /: ք) <<Արշակը մոտեցավ ծառայողների ճաշերից մնացած ավելցուկները հավաքողներին >> / ԱԻ /:

Հարց - Որոշե՛ք հանգման անուղղակի խնդիրների արտահայտությունը, կատարե՛ք փոխակերպումներ:

4-րդ խմբի օրինակներ՝

ա) <<Էրենկ նրան, ով իր գործով կապրի անվերջ, անդադար>> /ՀԹ/: ք) <<...Բայց հայրիկս չի համաձայնի, որ ես ուսանելու գնամ. հին մարդ է>> /ԱԻ /:

Հարց - Որոշե՛ք հանգման անուղղակի խնդիրների արտահայտությունը և կապակցման միջոցները. հանգման անուղղակի խնդիրները ներկայացրե՛ք շարահյուսական հոմանիշներով՝ /փոխակերպում/:

Ամփոփման ժամանակ հատկացվում է 2-3 րոպե, որի ընթացքում հանձնարարված ծրարներում գրառված օրինակների և հարցերի տակ աշակերտների խմբերը ինքնուրույն գրի են առնում բոլոր պատասխանները, որոնք հնչել են բանավոր: Ուսուցիչը հավաքում, խմբավորում և գնահատում է պատասխանները:

Ներկայացնում ենք օրինակներ, որտեղ անձնանիշ բառերով արտահայտված (գոյական դերանուններ) ուղիղ և հանգման անուղղակի խնդիրները ձևով համընկնում են, նույնանում են: Ուղղում ենք հետևյալ հարցը՝ ինչո՞վ է սա պայմանավորված (մի դեպքում՝ բայ լրացյալի սեռով, մյուս դեպքում՝ արտահայտած իմաստով): Օրինակ՝

Ուղիղ խնդիր	Հանգման անուղղակի խնդիր
<< Ես սիրում եմ նրան>>/ԱԻ/:	<< Այսպիսով ավելի մոտենում, մտերմանում էինք նրան>>/ԱԻ/:

2. Անջատման անուղղակի խնդիր

Այս խնդրի ուսուցումը կառուցվել է դառնելու նպատակով ուսուցիչը դիմում է մտազրոհի մեթոդին՝ պահանջելով աշակերտներից, որ աղյուսակով ներկայացնեն այն հիմնական բայերը, որոնք իմաստի պահանջով ստանում են անջատման անուղղակի խնդիր լրացումներ:

Բայ	Հարց		Արտահայտություն
	ուսի՞ց	ինչի՞ց	
անջատվել զատել			

Այս բայերի պահանջով անջատման անուղղակի խնդիր լրացումներն արտահայտվում են հիմնականում բառաձևերով, դերբայական դարձվածով, երկրորդական նախադասությամբ:

Ուսուցչի պահանջով աշակերտները դիմում են շարահյուսական վերլուծությունների. բնագրային օրինակներում գտնում են անջատման անուղղակի խնդիրները, որոշում դրանց արտահայտությունները և համապատասխանաբար տեղադրում եռաթև աղյուսակի բաժանումներում:

Բառաձև	Բառակապակցություն	Երկրորդական նախադասություն

Քանի որ անջատման և ներգործող անուղղակի խնդիրներն ունեն հոլովական նույն արտահայտությունը՝ ձևով նույնանում են (արտահայտվում են բացառական հոլովով), ապա չշփոթելու համար ուսուցչի պահանջով դրանց տարբերությունը սովորողները ներկայացնում են Վեննի դիագրամով: Օրինակներ՝

Ներգործող անուղղակի խնդիր

Անջատման անուղղակի խնդիր

1. <<Լուսաթաթախ ու կենսաթրթիռ այս մեծափարթամ մայրաքաղաքում ցրտից և անձրևից, քաղցից և հոգնածությունից արդեն սպառվել էին ընչագուրկները>> /ԱԻ/:

1. <<Արշակն իր բոլոր անտարբերությամբ դեմքը շուռ տվեց այդ շաշող ավտոյից>> /ԱԻ/:

2. << Ես ինձ խաբված էի զգում դավաճան Երվանդի կողմից>>/ԱԻ /:

2. << Ես չբաժանվեցի քո մարմնից, իմ նվիրակա՛ն սեր>> /ԱԻ/:

3. << Ես ընկա սրտախոց նրանից, ով ուզում էր քեզ տանել>> /ԱԻ/:

3. << Հափշտակված, աչքերս նրա մթին աչքերին հառած՝ ժամերով չէի կտրվում նրանից, ով իր կախարդող շուրթերով պատմում էր աշուղի հեքիաթը>> /ԱԻ/:

Միջոցի անուղղակի խնդիր

Այս խնդիրը արտահայտվում է *գործիական հոլով*

վով կամ սեռական հոլ. + միջոցով, ձեռքով կապական կառույցով, օրինակ՝ <<Հարուստները ոսկի շղթայով կապեցին-կաշկանդեցին Իտալիան և իրենց ծանր թաթը դրին Իտալիայի չարքաշ ժողովրդի սրտին>> /ԱԻ/:

<<...Երբեք չեղավ, որ մի չնչին խոսքով կամ մի աննշան արարքով իրար վիրավորած լինեինք>> /ԱԻ/:

Աշակերտներին պետք է հիշեցնել, որ միջոցի անուղղակի խնդիրը հոլովական արտահայտությամբ հաճախ նմանվում է ձևի պարագային և շփոթվում նրա հետ: Տարբերակումը պետք է կատարել՝ հենվելով բայիմաստի և համապատասխան հարցերի վրա:

3. Վերաբերության անուղղակի խնդիր

Վերաբերության անուղղակի խնդրի ուսուցումը անցած խնդիրների օրինակով սովորողները կառուցում են նույն քայլաշարային

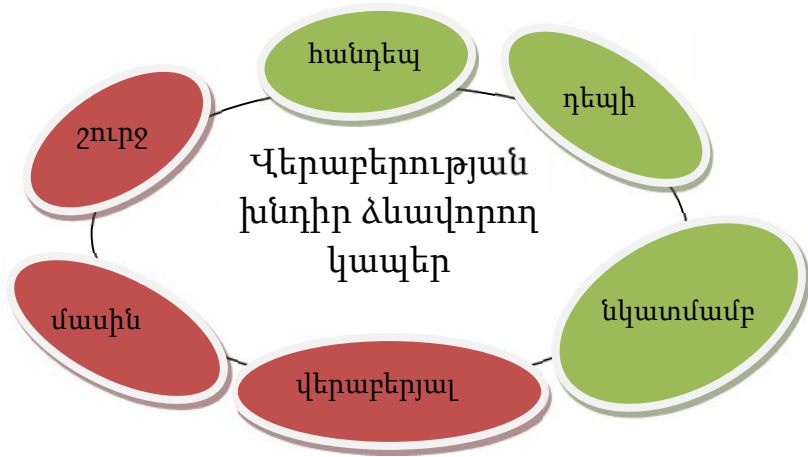
հաջորդականությամբ /ալգորիթմներով/ ընտրելով ասացական, մտածական բայ-լրացյալներ.

Բայ	Հարց	Արտահայտություն	
		հոլով	կապական կառույց
խոսել պատմել խորհել գեկուցել վիճել վերաբերել մտածել -----	ումի՞ց ինչի՞ց ինչի՞ մասին	բացառական	

<<Գիտական քերականության մեջ վերաբերության խնդիր է կոչվում նաև մի շարք զգացական բայերի մոտ դրվող այն լրացումը, որը ցույց է տալիս ենթակայի վերաբերմունքը տվյալ առարկայի նկատմամբ: Այս կարգի բայերից են՝ *վարվել, վերաբերվել, տրամադրվել, տածել, համակվել, ներողամիտ լինել, զիջող լինել, անաչառ լինել, խստապահանջ լինել, բարի լինել* և այլն, որոնց հետ *հոլովված անուն խոսքի մաս + նկատմամբ, դեպի, վերաբերմամբ, հանդեպ կապեր* կապական կառույցի միջոցով իրացվում է վերաբերության խնդրի հարաբերությունը>>⁶:

Վերհիշում են, որ վերաբերության անուղղակի խնդիրը արտահայտվում է *բացառական հոլովով կամ սեռական հոլով + վերաբերության իմաստ ունեցող կապ* կապական կառույցով: Վերաբերության իմաստ ունեցող կապերը սերտելու նպատակով ուսուցչի օգնությամբ վերհիշում են և գծապատկերով ներկայացնում վերաբերության խնդիր ձևավորող կապերը՝ կարմիր նշագրիչով առանձնացնելով ասացական և մտածական բայերին լրացնողները, իսկ կանաչ նշագրիչով՝ զգացական / հոգեկան գործողություններ ցույց տվող / բայերին լրացնողները:

⁶ Ն. Պառնասյան, Շարահյուսական հոմանիշները ժամանակակից հայերենում, Երևան, 1970, էջ 240:

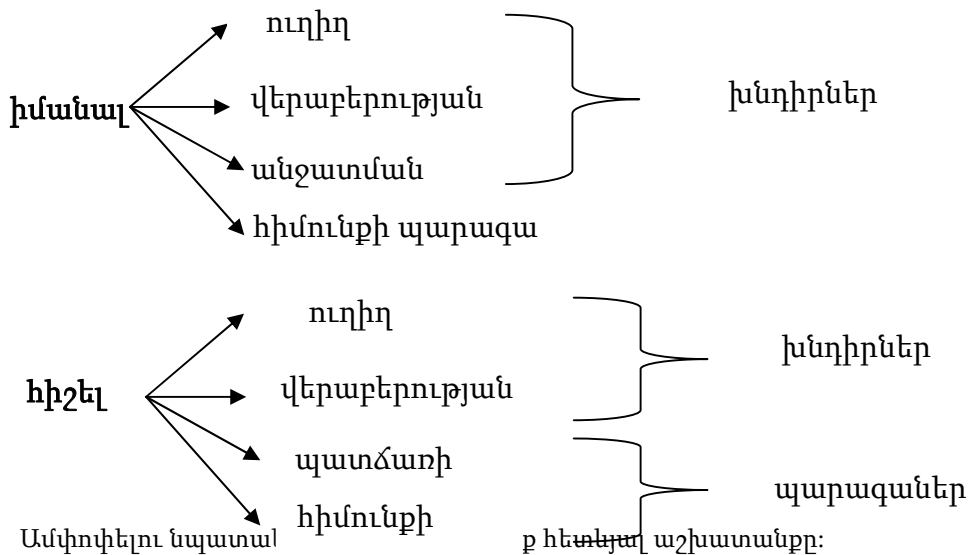
Վերաբերության անուղղակի խնդրի արտահայտությունը դիտարկելու և շարահյուսական վերլուծություններում հմտացնելու նպատակով հանձնարարվում է առաջարկված բնագրային օրինակներից ընտրել բացառական հոլովով և կապական կառույցներով արտահայտված վերաբերության անուղղակի խնդիրները և լրացնել եռաթև աղյուսակի համապատասխան սյունակներում:

Ուսուցիչն աշակերտներին ուշադրությունը հրավիրում է քերականական մեկ այլ ուշագրավ իրողության վրա. ասացական, մտածական գործողություն ցույց տվող մի շարք բայեր ստանում են կամ կարող են ստանալ և՛ ուղիղ, և՛ վերաբերության կամ այլ խնդիր, նաև պարագա լրացումներ. <<Հաճախ միևնույն նախադասության մեջ իմացություն և հիշողություն ցույց տվող մի շարք բայեր միաժամանակ ստանում են երկու խնդիր՝ ուղիղ և վերաբերության, առաջինը՝ սեռի, երկրորդը՝ իմաստի թելադրանքով: Այդ բայերի կրկնակի խնդրառությունը պայմանավորված է նախադասության կառուցվածքով, հաղորդման նպատակով, ինֆորմացիոն բնույթով և այլ հանգամանքներով>>⁷:

Ուշագրավ աշխատանք կարելի է հանձնարարել այնպիսի բայերի շուրջ, որոնք կարող են հանդես գալ միաժամանակ մի քանի

⁷ Օհանյան Հ., Մտածական բայերի խնդրառության մի քանի հարցեր, <<Հայոց լեզուն և գրականությունը դպրոցում>>, Ե., 1984, N 3, էջ 54:

արժույթով(երկարժույթ, եռարժույթ կամ բազմարժույթ)՝ստանալով ոչ միայն խնդիր, այլև պարագա լրացումներ, օրինակ՝

Տրված նմուշօրինակով ընդարձակեք վերը բերված կառույցները (նախադասությունները)՝ ստանալով ծավալուն կապակցություններ՝ բայերին համապատասխանաբար ավելացնելով խնդիր և պարագա լրացումներ, որոշեք դրանց արտահայտությունը, իմաստային հարաբերությունը:

ա) <<Իմացա տեղեկություն>>: բ) <<Հանրագիտարանից իմացա տեղեկություն Ուրարտական թագավորության մասին>>:

6. Միասնության անուղղակի խնդիր

Միասնության անուղղակի խնդիրն արտահայտվում է *գործիական հոլովով* կամ *սեռական հոլով + հետ, միասին կապական կառույցով*: Արտահայտվում է նաև *գործիական հոլով+հանդերձ կապ* կառույցով: Օր.՝ <<Հանդի ու դաշտի ծղրիդն է երգում իր անթիվ ու անհամար ընկերներով>> /ՀԹ/:

<<Եղջերուն աղոտ հիշում էր, որ արածում էր իր հորթուկի հետ>> /ՀԹ/:

Օգտագործված գրականություն

1. Աբրահամյան Ս., Առաքելյան Վ., Քոսյան Վ., Հայոց լեզու, մաս 2-րդ, Երևան, 1975:
2. Աճառյան Հ., Հայերենի արմատական բառարան, 2-րդ հ., Երևան, 1973, 4-րդ հ., Երևան, 1979:
3. Բարսեղյան Հ., Մեյթիխանյան Փ., Հայոց լեզու, Դասագիրք 8-րդ դասարանի համար, Ե., 2012:
4. Եզեկյան Լ., Սարգսյան Ա., Սաքապետյան Ռ., Հայոց լեզու (ընդհանուր և բնագիտամաթե մատիկական հոսքեր), դասագիրք 12-րդ դասարանների համար, Ե., 2011 :
5. Հայոց լեզու և հայ գրականություն, Հանրակրթական ավագ դպրոցի առարկայական չափորոշիչ և ծրագրեր, Բացատրագիր, Եր., ԾԻԳ, 2009:
6. Հանրակրթության պետական կրթակարգ, Եր., 2004:
7. Հարությունյան Հ., Կառավարումը ժամանակակից հայերենում, Ե., 1983:
8. Պառնասյան Ն., Շարահյուսական հոմանիշները ժամանակակից հայերենում, Երևան, 1970 :
9. Ուսուցման ժամանակակից մեթոդներ, հնարներ, վարժություններ, ԿԱԻ, Լոռու մասնաճյուղ, Վանաձոր, 2008:
10. Օհանյան Հ., Մտածական բայերի խնդրառության մի քանի հարցեր, <<Հայոց լեզու և գրականությունը դպրոցում>>, Ե., 1984, N 3:
11. Крившенко Л. П., Технология поэтапного формирования умственных действий, Педагогика.-М.: Проспект, 200

Անուղղակի խնդիրների ուսուցումն ավագ դպրոցում տեխնոլոգիական մոտեցմամբ

Սույն աշխատանքի նպատակն է բայական անդամի անուղղակի խնդիր լրացումների ուսուցումը ներկայացնել մտածական գործողությունների փուլային ձևավորման տեխնոլոգիայով՝ որոշակի մշակված քայլաշարերով, հաջորդական, տրամաբանական անցումներով ձևավորելով շարահյուսական մակարդակի համակարգային գիտելիքներ, ցույց տալ թե ինչպես է լեզվական նյութի բաղադրամասերի գումարը վերաճում ուսուցման տեխնոլոգիական համակարգի, նպաստել

սովորողների լեզվամտածողության, մտածական գործողությունների ակտիվության զարգացմանը:

Обучение косвенных дополнения глагола в старшей школе с помощью педагогической технологии

В данной статье сделана попытка представить обучение косвенных дополнений глагола с помощью технологии поэтапного формирования умственных действий: имея в виду наш личный педагогический опыт и восприятие, а также инновационный подход к традиционной системе обучения. На примере обучения косвенных дополнения глагола представлены те концептуальные позиции, последовательность алгоритмов, с помощью которых обучение языкового материала становится реалистичным. Как концептуальные точки опоры мы выделили смысл глагола и формы выражения дополнения.

Teaching Indirect Object at High School by Pedagogical Technology

This article is an attempt to present indirect object teaching at high school by the technology of systematic formation of mental actions taking into consideration our individual teaching experience and perception as well as the innovative approach to traditional education. On the example of indirect object teaching are presented such conceptual points and consecutive steps, that make teaching of linguistic material realistic. As the basic concepts, verbal meaning and object expressing models have been emphasized.